

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การที่ประเทศหนึ่งประเทศใดจะพัฒนาก้าวหน้าไปได้ด้วยดีมาน้อยเพียงใด หรือเป็นไปได้อย่างรวดเร็วเพียงใด ย่อมต้องอาศัยปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งคือ ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) ปัจจัยดังกล่าวนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะละเลยมิได้ และเครื่องมือหรือสิ่งสำคัญที่ใช้ช่วยในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศที่นับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดของมนุษย์ในปัจจุบันก็คือ การศึกษา (อุทัย บุญประเสริฐ 2531 : 151) การศึกษาช่วยจุดประกายความคิดใหม่ ๆ ให้กับมนุษย์ตลอดมา และส่งผลให้โลกพัฒนาไปอย่างรวดเร็วเกินกว่าที่ใครจะคาดคิด (ถวัลย์ มาศจรัส, ใน วิชัย สนธิชัย, บรรณาธิการ 2531 : 16)

การจัดการศึกษาที่เป็นพื้นฐานให้แก่ประชาชนที่กระทำอย่างกว้างขวาง และมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการมากที่สุดของทุกประเทศ ได้แก่ การศึกษาในระดับประถมศึกษา เพราะการประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับที่รัฐต้องจัดให้ประชาชนได้ศึกษาเล่าเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของเด็ก ในด้านวิชาการ สุขภาพ ศิลปกรรม และคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งมีโรงเรียนทำหน้าที่เป็นสถาบันให้ความรู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม และจัดประสบการณ์ด้านสังคมต่าง ๆ ให้กับนักเรียน (Nickelson and Hansen 1957 : 110 อ้างถึงใน อุไร ถาวรงามยิ่งสกุล 2528 : 1)

ครูประถมศึกษาเป็นผู้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพของเยาวชนของชาติ ทั้งในเมือง และชนบทที่ห่างไกล ให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพ เป็นที่ต้องการของสังคม เพราะการศึกษาในระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของระบบการจัดการศึกษาที่มีแบบแผน เป็นการปูทางและกำหนดขอบเขตกว้าง ๆ ของการดำรงชีวิตเบื้องต้นของมนุษย์ว่าจะหันเหไปทางใด (ถวัลย์ มาศจรัส, ใน วิชัย สนธิชัย, บรรณาธิการ 2531 : 16)

ครูประถมศึกษาเป็นผู้ที่ทำให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถขั้นพื้นฐาน สามารถคงสภาพอ่านออก เขียนได้ คิดคำนวณได้ มีความสามารถประกอบอาชีพตามควรแก่วัย และดำรงตนเป็นพลเมืองดี ตามระบอบประชาธิปไตย ครูจึงเป็นตัวกำหนดอันสำคัญต่อประสิทธิภาพของนักเรียน (คณะ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2527 : 45) เพราะถ้าหากครูเหล่านั้นจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้ให้นักเรียนมีคุณภาพที่ดี

แต่ในสภาพปัจจุบันการจัดการศึกษาในระดับนี้ยังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร จากผลการประชุมอธิบดีของกระทรวงศึกษาธิการ ครั้งที่ 5/2528 วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2528 ได้มีการประเมินแผนระยะที่ 5 (2525 - 2529) ด้วยสาระสำคัญบางประการในการประเมินแผน 5 มีดังต่อไปนี้

. . . 3. เด็กจำนวนมากยังขาดแคลน คือ อุปกรณ์การเรียน การสอน เสื้อผ้า สุขภาพอนามัย และอาหารกลางวัน ซึ่งเป็นกลุ่มเด็กที่เสียเปรียบในทางเศรษฐกิจ

4. วิธีการและกระบวนการการเรียนการสอน ยังไม่สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษาทั้ง 5 กลุ่ม ทำให้ไม่บรรลุจุดหมายของหลักสูตร และมีอัตราการตกซ้ำชั้นสูง

5. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นทางวิชาการมากกว่า การฝึกปฏิบัติและการอบรมบ่มนิสัย ทำให้ผู้เรียนไม่ได้นำเอาความรู้วิชาการที่ได้รับไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้การเลือกแขนงวิชาในกลุ่ม การงานและพื้นฐานอาชีพยังไม่สนองความต้องการของเด็กเท่าที่ควร เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่อง ครูผู้สอน . . .

(เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และคณะ 2530 : 25-26)

นอกจากนี้ปัจจุบันครูได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าขาดคุณภาพ ซึ่ง โฉมพิศ อุดมบุญญาภาพ (2528 : 3-5) ได้เขียนบทความเรื่อง คุณภาพของครูกับอนาคตของประเทศ มีใจความตอนหนึ่งว่า "มีการประเมินและวิพากษ์วิจารณ์ที่ปรากฏในสื่อมวลชน ล้วนมุ่งโจมตีว่า การศึกษาไม่บรรลุเป้าหมายตามอุดมคติ และไม่สนองความต้องการด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพราะการขาดคุณภาพของครู" แม้ว่าข้อเขียนดังกล่าวขาดข้อมูลสนับสนุน แต่ก็สอดคล้องกับความคิดของ สายหยุด จำปาทอง (2527 : 23) ซึ่งได้เสนอบทความเรื่อง

บทบาทของครูกับการพัฒนาสังคม มีใจความตอนหนึ่งว่า "นโยบายการผลิตครูที่เปลี่ยนแปลงไปก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับปริมาณและคุณภาพของครูเป็นอย่างมาก กรมการฝึกหัดครูต้องเร่งขยายปริมาณการผลิต ตามการตัดสินใจทางการเมืองอย่างฉับพลัน เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การผลิตครูจึงเป็นไปเพื่อมุ่งให้ได้ปริมาณเป็นสำคัญ ทำให้ครูด้อยคุณภาพ ไม่มีความมั่นใจในตนเองและไม่มีศรัทธาในอาชีพของครูอย่างแท้จริง" และจากการสรุปโครงการวิจัยและวางแผนเพื่อพัฒนาการศึกษา โครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา พ.ศ. 2525-2534 และการสำรวจสถานะทางการศึกษาของประเทศ ซึ่งจัดทำโดยความร่วมมือระหว่างองค์การยูเนสโก และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สรุปผลสอดคล้องกันว่า ครูส่วนใหญ่สอนโดยใช้วิธีการบรรยายเป็นหลัก ถึงแม้ว่าหลักสูตรกำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงแล้วก็ตาม และคุณภาพของนักเรียนที่สำเร็จชั้นประถมศึกษาในแต่ละชั้น อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ (อิทธิพล ศรีมังกร 2530 : 1)

จากสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนและคุณภาพของครูตกต่ำดังกล่าวแล้ว มีแนวทางที่แก้ไขได้ทางหนึ่งคือ การนิเทศการศึกษา เพราะการนิเทศการศึกษาเป็นการแก้ไขปัญหาที่มีระบบ และเป็นการให้ศึกษานิเทศก์กับครู ได้ร่วมมือกันที่จะหาทางช่วยเหลือให้ครูผู้สอนได้พัฒนาปรับปรุงการสอนของตนให้ดียิ่งขึ้น ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และมีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร อันเป็นที่ต้องการของสังคม ความสำคัญของการนิเทศศึกษานั้นปัจจุบันเป็นที่ประจักษ์เป็นอย่างสูง ดังปรากฏข้อความสนับสนุนในแผนฉบับต่าง ๆ และนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ดังนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) "ได้มีมาตรการปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้งบพัฒนาการศึกษาและฝึกอบรม โดยการปรับปรุงระบบการบริหาร การวางแผนงบประมาณ การติดตามประเมินผล และการนิเทศการศึกษาให้มีการกระจายอำนาจไปสู่ส่วนภูมิภาคให้มากขึ้น"

แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) "กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายด้านการบริหารและสนับสนุนโดยเป้าหมายเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา คือ ปรับปรุงระบบการนิเทศ โดยเฉพาะการนิเทศภายในให้มีส่วนช่วยและพัฒนา

กระบวนการเรียนการสอนให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีมาตรการดำเนินงาน
ปรับปรุงการนิเทศการศึกษาให้มีความเป็นเอกภาพในกระทรวง"

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ระดับก่อนประถม-
ศึกษาและประถมศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ "มีนโยบาย
ด้านบริหารและสนับสนุนไว้ดังนี้คือ ปรับปรุงการบริหารและการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
โดยเน้นการใช้แผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน ติดตามกำกับ และประเมินผลอย่าง เป็น
ระบบ" (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, หน่วยศึกษานิเทศก์ 2531 : 3)

จะเห็นได้ว่า การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นมากสำหรับครูในอันที่จะปรับปรุง
การเรียนการสอน ให้ทันกับเหตุการณ์ เหมาะสมกับหลักสูตรที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และ
การนำเอานวัตกรรมและ เทคโนโลยีทางการศึกษา มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้ทันกับ
ความเจริญก้าวหน้าที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ศึกษานิเทศก์ต้องเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลง
เหล่านี้ เพราะตัวครูเองนั้นมีภาระหน้าที่ในงานสอนอยู่มาก จนแทบไม่มีเวลาที่จะศึกษา
ค้นคว้า วิทยาการใหม่ ๆ เพื่อก้าวให้ทันโลก

แต่ปรากฏว่าการนิเทศการศึกษาในประเทศไทย ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร
ทั้ง ๆ ที่การนิเทศการศึกษาเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาไทยมาถึงสามสิบสี่ปี
เท่าที่ผ่านมาสถานการณ์ทางการนิเทศเป็นไปในลักษณะของการเพิ่มพูน ปัญหาแก่ครูผู้สอนมาก
กว่าจะเป็นการช่วยแก้ปัญหา ด้านการเรียนการสอน ซึ่งลักษณะการนิเทศเป็นการวัดผลการ
สอนของครูมากกว่า จะเป็นกระบวนการในการพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอน อีกทั้ง
การนิเทศที่ผ่านมามักจะเป็นไปตามหน้าที่และความต้องการของผู้นิเทศมากกว่าที่จะ เป็นความ
ต้องการของครูผู้สอน จึงทำให้ประสิทธิภาพของการเรียนการสอนไม่ดีเท่าที่ควร

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานนิเทศ มีข้อมูลปรากฏในเอกสารทางวิชาการ
รายงานการวิจัย รายงานการสัมมนา และการรายงานการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ดังนี้คือ

. . . 25. ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ เข้ากับครูหรือบุคคลอื่นไม่ได้ ถืออำนาจหน้าที่
เป็นใหญ่

26. ขาดบุคลิกภาพที่ดี เช่น เข้าใจผู้อื่น คิดริเริ่ม จริงใจ อารมณ์ขัน

ฯลฯ

28. ขาดหลักการกระบวนการหม่พวก ทำงาน เข้ากับใครไม่ได้
ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น
29. ขาดทักษะการบริหารบุคคลที่มุ่งที่จะทำงานของตนให้สำเร็จ
แต่ฝ่ายเดียว ลืมนึกถึง น้ำใจของผู้ที่ร่วมงาน
30. ขาดทักษะการเป็นผู้นำ . . .

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, หน่วยศึกษานิเทศก์ 2531 : 9-10)

จะเห็นว่าปัญหาของการนิเทศการศึกษาส่วนหนึ่งเกิดจากศึกษานิเทศก์ ซึ่งมีพฤติกรรมที่ทำให้ครูไม่ยอมรับไม่เชื่อถือ ไม่ศรัทธา และเข้ากับครูไม่ได้ นั้นหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างศึกษานิเทศก์และครูไม่ดี ไม่ก่อให้เกิดการร่วมมือ ร่วมใจ ในการทำงานคือ การปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ครูจะแสดงออกอย่างจริงจังในแง่ตั้งามต้อบทบาท ลีลาพฤติกรรม และวิธีการของการนิเทศการสอน ของศึกษานิเทศก์ ถ้าหากว่าศึกษานิเทศก์มีความเข้าใจ เห็นใจสิ่งที่เขากำลังเผชิญ กับปัญหาการสอนของเขาอยู่ และเข้าใจความใฝ่ฝัน มุ่งหวังในชีวิต วิชาชีพและการสอนของเขา (นิพนธ์ ไทยพานิช 2526 : 14) ซึ่งปัจจุบันการนิเทศการศึกษานั้นหลักประชาธิปไตย ทุกฝ่ายร่วมกันคิด ร่วมกันดำเนินงาน ร่วมกันแก้ปัญหา ส่งเสริมการศึกษาให้มีความเจริญก้าวหน้า (ชารี มณีศรี 2523 : 37) โดยที่ศึกษานิเทศก์เปลี่ยนแปลงไปจากผู้ตรวจโรงเรียน กลายเป็นผู้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ สร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตร สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และพร้อมที่จะร่วมมือแก้ไขปัญหากับสภาพการเรียนการสอน เพื่อปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการทำงานให้ดีขึ้น (กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์ 2521 : 22) ถ้าศึกษานิเทศก์ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับครู จะทำให้บรรยากาศการนิเทศเต็มไปด้วยความเข้าใจกัน ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และยอมรับนับถือ ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานต่อไปถึงการที่ครูทำตามข้อเสนอแนะของศึกษานิเทศก์ นั้นหมายถึง การนิเทศประสบผลสำเร็จ

ด้วยเหตุนี้ นักการศึกษาหลายท่านจึงมีความเห็นตรงกันในเรื่องทักษะของศึกษานิเทศก์ ในด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ เช่น ชารี มณีศรี (2523 : 67-71) กล่าวว่า ทักษะ 4 ที่ผู้ทำหน้าที่นิเทศควรมีคือ "ทักษะในทางเทคนิค ทักษะในการครองคน ทักษะในการจัดการศึกษา และทักษะในการสร้างความคิด" อัลฟองโซ และคณะ (Alfonso and others 1975 : 299) กล่าวว่า "ศึกษานิเทศก์ ต้องมีความสามารถพื้นฐานในเรื่องต่อไปนี้คือ 1. พื้นฐาน

ทางความรู้ หมายถึงความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและความคิดรวบยอดทางการนิเทศ และวิชาสัมพันธ์ คือ วิชาสังคมและพฤติกรรมศาสตร์ 2. พื้นฐานทักษะการนิเทศ ซึ่งประกอบด้วยทักษะด้านเทคนิค ทักษะในการจัดการ และทักษะในด้านมนุษยสัมพันธ์ และ 3. พื้นฐานด้านความรักใคร่ชอบพอ หมายถึง เป็นผู้มีศีลธรรม จรรยา ความรัก และความไว้วางใจคนอื่น” ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ มณี พึ่งโต (2526 : 73) พบว่า ความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอ ควรมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์อยู่ในระดับมากที่สุด และครูมีความคิดเห็น ว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอ ควรมีทักษะนี้อยู่ในระดับมาก และผลงานวิจัยของ ถวิล วรรณปะเก (2524 : 124) พบว่า ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร และครูประถมศึกษา เห็นด้วยที่ผู้นิเทศควรมี ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์

การที่มนุษยสัมพันธ์ถูกกำหนดให้เป็นทักษะที่ศึกษานิเทศก์พึงมีเพราะมนุษยสัมพันธ์เป็นวิชาที่ว่าด้วย การสร้างความเข้าใจอันดี เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดี เกิดความพอใจ เกิดความรักใคร่ (อรุณ รักธรรม 2527 : 4) ถ้าศึกษานิเทศก์สามารถอยู่ร่วมกับครู ทำงานร่วมกับครูด้วยความรักใคร่ กลมเกลียวย่อมถือว่าศึกษานิเทศก์ประสบผลสำเร็จในงานของตน และศึกษานิเทศก์ที่ทำงานร่วมกับครูมากที่สุดคือ ศึกษานิเทศก์อำเภอ ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเริ่มมีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 ศึกษานิเทศก์อำเภอเหล่านี้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา เพราะเป็นผู้ใกล้ชิดกับผู้บริหาร คณะครู และกลุ่มโรงเรียนมากที่สุด แต่ยังไม่ปรากฏว่าได้มีการสำรวจพฤติกรรมทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของศึกษานิเทศก์อำเภอเหล่านี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมของศึกษานิเทศก์อำเภอเหล่านี้ นำไปสู่การสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีหรือไม่ ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีการสำรวจพฤติกรรมของตนเอง เพราะการสำรวจตรวจสอบตนเองเป็นรากฐานที่บุคคลพึงกระทำ เพื่อตนจะได้รู้ว่า มีอะไรในตนหรือไม่ที่ตนยังรู้จักไม่ทั่วถึง ขณะนี้ตนมีลักษณะอย่างไร ทั้งนี้เพื่อถือเป็นหลักพิจารณาว่าตนควรจะปรับปรุงพฤติกรรมในแง่ใด (อรุณ รักธรรม 2522 : 166) และถ้าศึกษานิเทศก์อำเภอสามารถปรับปรุงพฤติกรรมทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของตนจนสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับครูได้ สิ่งที่จะตามมาคือการประสบผลสำเร็จในการนิเทศ นั่นคือสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของครูได้

ผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะศึกษาว่าศึกษานิเทศก์อำเภอมีลักษณะพฤติกรรมทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในลักษณะใด เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการพิจารณาการปรับปรุงพฤติกรรมของศึกษานิเทศก์อำเภอให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา ให้ประสบผลสำเร็จ เป็นการพัฒนาศษานิเทศก์อำเภออีกด้านหนึ่ง ซึ่งตอบสนองนโยบายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่ต้องการ ปรับปรุงประสิทธิภาพของการนิเทศการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของศึกษานิเทศก์อำเภอ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้เป็นการศึกษาลักษณะพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่กำลังปฏิบัติราชการ ในเขตการศึกษาทั้ง 12 เขต การวิจัยนี้ไม่รวมถึงผู้ที่กำลังลาศึกษาต่อ
2. การศึกษาลักษณะพฤติกรรม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของศึกษานิเทศก์อำเภอ โดยใช้แบบสอบถามพฤติกรรมพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (The Fundamental Interpersonal Relationship Orientation Behavior Questionnaire) หรือ FIRO-B ของซูทซ์ (Schutz) ฉบับแปลและเรียบเรียงโดย ฉัษฐนิภา คุปรัตน์ (2528, อัดสำเนา)
3. ลักษณะพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตามทฤษฎีพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของซูทซ์ (Schutz) จะศึกษาลักษณะพฤติกรรมคือ
  - 3.1 การร่วมประสานสัมพันธ์ (Inclusion)
  - 3.2 การควบคุม (Control)
  - 3.3 ความรักใคร่ผูกพัน (Affection)

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ผลการวิจัยจะให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของศึกษานิเทศก์อำเภอ ซึ่งจะ เป็นข้อมูลส่วนหนึ่งที่ศึกษานิเทศก์อำเภอพิจารณาปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรมทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

2. ผู้บริหารอาจใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาหลักสูตรการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาบุคลากรทางการนิเทศการศึกษา เพื่อให้ปฏิบัติงานทางการนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หมายถึง การแสดงออกอันเนื่องมาจากความต้องการ 3 ประการคือ ความต้องการทางด้านความร่วมมือสัมพันธ์ การควบคุม และความรักใคร่ผูกพัน ลักษณะพฤติกรรมดังกล่าวหมายรวมถึงพฤติกรรมที่บุคคลปฏิบัติต่อคนอื่น และพฤติกรรมที่ต้องการให้คนอื่นปฏิบัติต่อตนเอง (Wiggins 1969 : 45-46) ได้แก่

ก) การร่วมประสานสัมพันธ์ (Inclusion) หมายถึง การแสดงออกซึ่งความพยายามในการชักจูงคนอื่นให้เข้าร่วมกิจกรรม หรือการแสดงออกซึ่งการนำไปสู่การรวมตัวของบุคคล (Expressed Inclusion) หรือความต้องการให้คนอื่นชักชวนหรือรวมตนเอง เข้าร่วมในกิจกรรม (Wanted Inclusion)

ข) การควบคุม (Control) หมายถึง การแสดงออกซึ่งความพยายามที่จะบังคับหรือใช้อิทธิพลหลักดันคนอื่น ๆ หรือพยายามที่จะทำตนเป็นผู้ดูแล หรือบอกให้คนอื่นกระทำตาม (Expressed Control) หรือการแสดงออกซึ่งความต้องการให้คนอื่นบังคับ หรือใช้อิทธิพลเหนือตน หรือความต้องการที่จะให้คนอื่นบอกหรือสั่งให้กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Wanted Control)

ค) ความรักใคร่ผูกพัน (Affection) หมายถึง ความพยายามที่จะใกล้ชิดสนิทสนมกับคนอื่น หรือการแสดงออกซึ่งความเป็นมิตรและความรักใคร่ชอบพอ (Expressed Affection) หรือความต้องการให้บุคคลอื่นแสดงความเป็นมิตร และรักใคร่ชอบพอต่อตนเอง (Wanted Affection)

ศึกษานิเทศก์อำเภอ หมายถึง ข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ
 ประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ และปฏิบัติงานในสำนักงานการประถมศึกษา
 อำเภอ และกิ่งอำเภอ ในปีการศึกษา 2531

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร

1.1 ประชากร ได้แก่ ศึกษานิเทศก์อำเภอ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ
 ประถมศึกษาแห่งชาติ ทั้งประเทศจำนวน 2,433 คน ที่ปฏิบัติงานอยู่ในปีการศึกษา 2531

1.2 กลุ่มตัวอย่างประชากร ถ้ากำหนดขนาดของกลุ่มประชากรโดยใช้สูตร
 ของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane 1970 : 591-583) คือ
$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

 ความคลาดเคลื่อนที่ระดับนัยสำคัญ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นศึกษานิเทศก์อำเภอจำนวน 344 คน

การสุ่มตัวอย่างประชากรใช้วิธีสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)
 โดยมีวิธีการดังนี้ แบ่งศึกษานิเทศก์อำเภอออกเป็นกลุ่มจำนวน 12 กลุ่ม ตามเขตการศึกษา
 จำนวนตัวอย่างประชากรในแต่ละเขตการศึกษา ได้โดยคิดตามสัดส่วนของจำนวนศึกษานิเทศก์
 อำเภอ ในแต่ละเขตการศึกษาทั้ง 12 เขต ส่วนการเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากรของแต่ละ
 เขตใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะ
 เป็นแบบตรวจสอบ (Check list)

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางด้านความสัมพันธ์ระหว่าง
 บุคคล แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ มีคำตอบเป็นทางเลือก ตามระดับความถี่
 6 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยนำมาจาก The Fundamental Interpersonal Relationship
 Orientation Behavior Questionnaire (FIRO-B) ของชูทซ์ (Schutz) และ

จากฉบับแปลและเรียบเรียงโดย ภัทรนิภา คุปรัตน์ (2528, อัดสำเนา) แบบสอบถามมี
 ข้อคำถาม 54 ข้อ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนละ 16, 24 และ 14 ข้อ ตามลำดับ
 แบบสอบถามครอบคลุมเนื้อหาตามทฤษฎีพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (FIRO) ของซูทซ์
 (Schutz) โดยแบ่งดังนี้

ลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกในการร่วมประสานสัมพันธ์	9 ข้อ
ลักษณะพฤติกรรมความต้องการร่วมประสานสัมพันธ์	9 ข้อ
ลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกในการควบคุม	9 ข้อ
ลักษณะพฤติกรรมความต้องการการควบคุม	9 ข้อ
ลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกซึ่งความรักใคร่ผูกพัน	9 ข้อ
ลักษณะพฤติกรรมความต้องการความรักใคร่ผูกพัน	9 ข้อ

3. การตรวจสอบแก้ไข

นำเครื่องมือไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไข
 และให้คำแนะนำในด้านความตรงตามเนื้อหาและส่วนนภาษาที่ใช้แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุง
 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งและเก็บแบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อมูล โดยใช้บริการทางไปรษณีย์
 ทั้งหมด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 คำถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตรวจวิเคราะห์โดย
 การหาความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

5.2 คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ตรวจให้
 คะแนนตามค่าไข (Key) ซึ่งจะได้คะแนนพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 6 ด้าน คือ

ลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกในการร่วมประสานสัมพันธ์

ลักษณะพฤติกรรมความต้องการการร่วมประสานสัมพันธ์

ลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกในการควบคุม

ลักษณะพฤติกรรมความต้องการการควบคุม

ลักษณะพฤติกรรมแสดงออกซึ่งความรักใคร่ผูกพัน

ลักษณะพฤติกรรมความต้องการความรักใคร่ผูกพัน

คำนวณค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของแต่ละพฤติกรรม แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแบ่งระดับพฤติกรรม เพื่อการแปลความต่อไป

6. การเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การเสนอผลการวิจัย

บทที่ 2 ข้อเขียน ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ประวัติและหน้าที่ของศึกษานิเทศก์อำเภอ คุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ พฤติกรรมมนุษย์ สภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมนุษย์ องค์ประกอบของพฤติกรรมมนุษย์ ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ